

KOMINEK

„Przemiany ideałów i wartości w harcerstwie od czasów przedwojennych do dziś”

1. Płonie ognisko

2. Wstęp

Zazieleniło się na Ziemi Polskiej, zabarwiło wszystkimi kolorami tęczy, gdy z gromkim „Czuwaj!” na ustach rozbiegła się młodzież harcerska po lasach i polach, po szczytach Tatr i brzegach Morza Bałtyckiego, po rubieżach Rzeczypospolitej wszędzie wnosząc powiew czegoś tak bardzo odmiennego od dzisiejszych szamotań i targań życiowych, jakiś rozmach, aktywność, jędrność i duszę roześmianą. Harcerstwo, Skauting, Związek Harcerstwa Polskiego- kto w Polsce o tym nie słyszał.

Jak wielka siła musiała być wewnątrz tej fali młodości, skoro przez tak krótki czas swego istnienia (od 1920 r.), będąc uciskaną ze wszystkich stron, zabijaną, krępowaną pociągnęła tylu za sobą i przyniosła znane powszechne owoce ofiar i poświęceń, bohaterstwa i cichej, codziennej pracy. Siła tej fali to jej podłoże ideowe, proste lecz głębokie, i możliwość jego dostrojenia do wszelkich potrzeb zdrowiej ludzkiej natury.

Źródło: <https://www.znak.com.pl/ksiazka/podstawy-harcerstwa-antoni-bogdanski-87656>

3. Geneza i początki polskiego harcerstwa

Geneza i początki polskiego harcerstwa sięgają przełomu XIX i XX w., kiedy to młodzi ludzie, **doświadczający utraty polskości**, zaczęli **organizować się w kółka samokształceniowe**. **Głównym celem tych kółek było podjęcie walki o odzyskanie niepodległości Polski**. Organizacje te etapami rozszerzały swój krąg, stając się związkami masowymi, które zaczęły odgrywać kluczową rolę zarówno wśród młodzieży, jak i całego społeczeństwa¹. W okresie działania kółek młodzieżowych na terenie okupowanej Polski, legalnie nie mogła istnieć żadna organizacja, która mogła pomagać podnosić wiedzę z zakresu kultury polskiej. **Duża część organizacji przeniosła się do konspiracji**. Pionierskie organizacje młodzieżowe powstały jako nieliczne grupy studentów. Pod wpływem upływu czasu przekształciły się w organizacje polityczne. Pierwsze organizacje młodzieżowe bardzo szybko skończyły swoją działalność, tylko niektórym udało się wytrwać kilka lat. Warto wspomnieć o kilku pionierskich polskich organizacjach, które działały na ziemiach zaborów: Towarzystwo Filomatów, Towarzystwo Fidalistów, Promienistycznych, Filomatów i Panta Koina. Wszystkie te organizacje miały wspólny cel,

¹ Aleksander Kamiński, *Analiza teoretyczna polskich związków młodzieży do połowy XIX wieku*, wyd. PWN, Warszawa 1971, dz. cyt.

krzewienie potrzeb patriotycznych oraz kultury i nauki polskiej². W taki właśnie w sposób **wyłoniła się idea założenia skautingu**. Jest kilka różnic między polskim harcerstwem a angielskim skautingiem. Polegają one na ukształtowaniu sytuacji politycznej Polski- kraju, którego przez 123 lata nie było na mapach świata. **Do powstania polskiego harcerstwa przyczyniły się w głównie wierze dwa czynniki, jednym z nich była idea angielskiego skautingu, a drugim charakterystyczna i nietypowa sytuacja historyczna**. Harcerstwo na ziemiach polskich nie jest pierwowzorem ani dokładnym odbiciem skautingu angielskiego. Organizacja wzoruje się na poszczególnych założeniach skautingu, ale przekształca je do polskich warunków. Historia harcerstwa na ziemiach polski posiada długą tradycje działania pod zaborami. **Pierwsze wzmianki na temat organizacji pochodzą na początku XX w. W 1909 r. Warszawski tygodnik „Świat” opublikował artykuł pt. Na drodze do stałej armii na temat nowego ruchu skautowego, który powstał w Anglii. Niektóre źródła historyczne uważają, że przełomowym wydarzeniem, które zapoczątkowało skauting w Polsce, był artykuł z dnia 16 i 17 listopada 1909 r., który ukazał się w dzienniku „Słowa Polskie”, a napisany został przez Edmunda Naganowskiego pt. Bi-Bi i Bi-es³. Inne źródła historyczne wskazują na czas, kiedy Andrzej Małkowski w ramach kary za spóźnienie na ćwiczenia wojskowe miał przetłumaczyć podręcznik Roberta Baden- Powella pt. „Scouting for boys”⁴. Drużna Olga Drahonowska- Małkowska w swojej autorskiej książce przeanalizowała zebranie Grona Nauczycielskiego „Sokoła-Macierzy”. Podczas spotkania w lutym 1911 r. został odczytany referat o skautingu, który miał dać odpowiedź na postawione uczestnikom pytanie: czy można go zastosować wśród młodzieży polskiej? W dniu 20 marca 1911 r. został zorganizowany pierwszy kurs skautowy, na którym uczestnicy zapoznali się z książką Andrzeja Małkowskiego zawierającą informacje o ruchu skautowym. Wzięło w nim udział około 200 osób⁵. Niektóre źródła historyczne podają datę 22 maja 1911 r. jako symboliczny dzień powstania harcerstwa. Założyciel harcerstwa, Andrzej Małkowski, wydał tego dnia pierwszy rozkaz o działalności powstałych drużyn. Od połowy października 1911 r. pod redakcją Andrzeja Małkowskiego, zaczęło się ukazywać czasopismo „Skaut”. Pismo podawało ciekawe pomysły prowadzenia drużyny harcerskiej, a także wskazówki jak założyć drużynę skautową⁶. W dniu 12 marca 1912 r. został zorganizowany pierwszy zjazd drużynowych i plutonowych skatowych, w którym uczestniczyło stu kilkunastu uczestników ze wszystkich środowisk Małopolski. Pierwszy Zjazd Drużynowych i Plutonowych polskich drużyn skautowych, odbyty w dniu 24 i 25 marca 1912 r. we Lwowie, wyraża następujące przekonania:**

- a) Skauting jako system wszechstronnego obywatelskiego wychowania pozaszkolnego objąć winien dziedziny zarówno kształcenia fizycznego, jako też umysłowego i moralnego;**
- b) należy tępić myśl, jakoby skauting mógł być nowym rodzajem sportu lub nawet systemu wychowania, ale li tylko fizycznego.**

² Bogdan Hillebrandta, *Polskie organizacje młodzieżowe XIX i XX wieku*, wyd. MAW, Warszawa 1986, dz. cyt.

³ Wacław Błazejewski, *Z dziejów harcerstwa polskiego: 1910-1939*, wyd. WAM, Warszawa 1985, s.19, dz. cyt.

⁴ Halina Wiśniewska, *Gawędy Drużny Babci*, wyd. Horyzonty, Warszawa 2001, s.15, dz. cyt.

⁵ Olga Małkowska, *Andrzej Małkowski*, wyd. Zespół Historyczny GK ZHP, Warszawa 1985, s.7, dz. cyt.

⁶ Por. Bogdan Hillebrandta, *Polskie organizacje młodzieżowe XIX i XX wieku*, wyd. MAW, Warszawa 1986, s.49 dz. cyt.

1. Zważywszy, że warunkiem skuteczności pracy skautowej jest dbałość o wysoki poziom etyczny i obywatelski drużyn, należy:
 - a) uznać wartości moralną ochotników ze kryterium decydujące o ich przyjęciu do szeregów skautów polskich;
 - b) żądać od drużynowych, plutonowych i w ogóle wszystkich kierowników ścisłego przestrzegania abstynencji i wszystkich przepisów prawa skautowego oraz ustawicznego czuwania nad osobistym postępowaniem moralnym, jako też nad rozszerzeniem wiadomości skautowych.
 - a) Połączenie w skautingu pracy ideowej z wyćwiczeniem fizycznym stwarza możliwość jednolitego ruchu samowychowawczego młodzieży polskiej w myśl postulatów niepodległej Polski
 - b) Zjazd uznaje za niepedagogiczne i niezgodne z ideą skautingu, by usuwać młodzież patriotyczną, zgrupowaną obecnie w różnych kółkach samokształceniowych, bez racji istotnych przekroczeń organizacyjnych.
2. Podstawą pracy skautowej musi być bezwzględna i wszystko ogarniająca karność.
3. Wszystkich skautów obowiązuje zasada popierania przemysłu polskiego (nie tzw. Krajowego) i bezwzględnego przeprowadzenia w życiu bojkotu wyrobów obcych.
4. Przeciwko tendencjom wojskowości do prowadzenia roboty fizyczno-wychowawczej w szkołach zastrzec trzeba bardzo stanowczo, ponieważ niepożądane byłoby takie oddzielanie w wychowaniu strony fizycznej od strony ideowej⁷.

3. Zlot Skautowy w Birmingham, „wilczki” i zuchy

Ważnym wydarzeniem był wyjazd polskich skautów na 3 Wszechbrytyjski Zlot Skautowy w Birmingham (Małkowski traktował skauting jako nowy styl życia i metodę odrodzenia młodzieży. W 1913 roku zorganizował wycieczkę skautową na III Wszechbrytyjski Zlot Skautów Anglii. Za wybitne zasługi Małkowski otrzymał od Roberta Baden-Powella skautowy medal „Za zasługi”.), w lipcu 1913r. Podczas zlotu doszło do niecodziennej sytuacji. W obozie polskim została wciągnięta flaga z napisem „POLAND”. Konsekwencją tego czynu, było oburzenie przedstawicieli państw zaborczych⁸. Podczas zlotu przedstawiciele polskiego harcerstwa, po raz pierwszy zetknęli się z ideą harcerską skierowaną do potrzeb najmłodszych zwanych „wilczkami”. Jak dotąd uważano, że ruch harcerski nie powinien przyjmować w szeregi dzieci poniżej 12 roku życia. Ideę pracy z najmłodszymi po kilku latach rozpoczął i opracował Aleksander Kamiński. W wyniku tego działania powstały harcerskie zuchy⁹.

4. I wojna Światowa

Wybuch I Wojny Światowej spowodował zawieszenie ruchu skautowego, ponieważ instruktorzy i skauci wzięli udział w wojnie¹⁰. W dniu 1 listopada 1916 r. w Warszawie spotykały się wszystkie

⁷ Por. Waław Błażejowski, Z dziejów harcerstwa polskiego:1910-1939, wyd. WAM, Warszawa 1985, s.50-52, dz. cyt.

⁸ Por. Olga Małkowska, *Andrzej Małkowski*, wyd. Zespół Historyczny GK ZHP, Warszawa 1985, s.15, dz. cyt.

⁹ czuwaj czasosmo

¹⁰ Por. Waław Błażejowski, Z dziejów harcerstwa polskiego:1910-1939, wyd. WAM, Warszawa 1985, s.7-20, dz. cyt.

organizacje harcerskie, które działały w zaborze rosyjskim. Po naradach powstała nowa organizacja, nosząca nazwę Związek Harcerstwa Polskiego. Przyjęła ona oznaki wyróżniające na tle innych ruchów, były nimi: krzyż harcerski i lilijka harcerska. W dniach 1- 2 listopada 1918 r. odbył się zjazd w Lublinie, na którym spotkali się wszyscy przedstawiciele ruchu skautowego w Polsce. Głównym celem było ustalenie wspólnej dla wszystkich ośrodków skautowych nazwy- Związek Harcerstwa Polskiego¹¹.

5. Wywiad z wnuczką Olgi i Andrzeja Małkowskich:

<https://www.youtube.com/watch?v=qYJVEV94uqc>

Czas: do 5:35 na YouTube

6. Po I wojnie Światowej

Po zakończeniu I Wojny Światowej, organizacja harcerska i wraz z nią wszyscy instruktorzy ochoczo włączyli się do walki z nowymi zagrożeniami płynącymi od strony dawnych zaborców. Brali aktywny udział w obronie Lwowa (1918 r.), w trzech powstaniach śląskich (1920 r.), w powstaniu wielkopolskim, bitwie warszawskiej (1920 r.), i plebiscytach (1920 r.), w drugiej połowie lat 20 XX wieku zaczął rozwijać się nowy pion w harcerstwie czyli ruch zuchowy¹². Na początku działalności nowy pion nosił nazwę „wilczą”. W 1926 roku stworzono treści i metody pracy dla dzieci w wieku zuchowym. W latach 30 XX wieku w prace nad rozkwitem zuchów zaangażował się wybitny instruktor Aleksander Kamiński.

7. Dwudziestolecie międzywojenne

Harcerstwo w okresie dwudziestolecia międzywojennego musiało się dostosować do ówczesnych realiów, a dokładnej warunków społeczno-politycznych. Poczynania te doprowadziły do ukształtowania się toru „ tu i teraz” czyli wychowania młodych ludzi w wolnej ojczyźnie oraz przygotowania ich do następnej walki o walność i niepodległość. W tym okresie ruch harcerski po raz pierwszy w swojej historii musiał się liczyć ze złą opinią części społeczeństwa polskiego na temat jego działań.

Aleksander Kamiński w 1921 r wrócił do Polski i w Gimnazjum Kulwiecia uzyskał maturę. W 1923 r. rozpoczął studia na Uniwersytecie Warszawskim na wydziale historia i archeologia. W latach 20-tych był instruktorem w Komendzie Warszawskiej Chorągwi Harcerzy, a w 1928-29 r komendantem Mazowieckiej. Już wówczas zwracał szczególną uwagę na pracę z dziećmi w wieku 8-11 lat. Od 1928 r pisał felietony do „Płomyka” oraz ilustrowanego tygodnika dla młodzieży „Iskry”, na którego go łamach prowadził stała rubrykę „ Na tropie harcerskim”¹³. W latach 1928-1929 r. zaczął drukować w odcinkach w „Na tropie” pierwszą wersję swojej książki Antek Cwaniak. Zamiast baden-powellowskiej tematyki dżungli wprowadził gry i zabawy nawiązujące do spraw bliskich polskim dzieciom. Kamiński stworzył oryginalną polską metodę pracy z zuchami, wychował kilka pokoleń instruktorów tej specjalności

¹¹ Por. Tamże, dz. cyt., s.32.

¹² Por. Tamże, dz. cyt., s.89-90.

¹³ Irena Lepalczyk, Stowarzyszenie społeczne jako środowisko wychowawcze, Warszawa 1978, str.140, dz.cyt

W latach 30. XX wieku zaczął rozwijać się ruch wędrowniczy dla starszej młodzieży. Harcerstwo przeżyło wówczas swój rozwój, powstały nowe drużyny, szczepy. Do życia powołane zostały drużyny specjalnościowe między innymi: turystyczne, łucznicze, narciarskie, krótkofalarskie i żeglarskie. Przed wybuchem II Wojny Światowej organizacja włączyła się w przygotowania do obrony. W dniu 24 września 1938 r. zostało powołane rozkazem naczelniczki harcerek, Marii Krynickiej, Pogotowie Harcerek. Głównym celem pogotowia, było przygotowanie harcerek do udzielania pierwszej pomocy na linii walk¹⁴.

Olga Drahonowska-Małkowska aktywnie włączyła się w akcje założenia skautingu na ziemiach polskich. Utworzyła pierwszą żeńską drużynę skautową (III Lwowska Drużyna Skautowa im. Emilii Plater). Jej drużyna jako pierwsza użyła pozdrowienia „Czuwaj”.

8. II Wojna Światowa

. Od listopada 1939 r do upadku powstania warszawskiego redagował „Biuletyn Informacyjny”-pismo konspiracyjne o największym zasięgu. Od 1941 r. był szefem Biura Informacji i Propagandy Okręgu Stołecznego AK, kierował małym sabotażem; był komendantem organizacji „Wawer”. Współdziałał z Szarymi Szeregami. Po wojnie włączył się aktywnie odbudowę ZHP. W 1945 r. został wiceprzewodniczącym ZHP aż do 1947 r. W 1945 r. rozpoczął pracę na Uniwersytecie Łódzkim jako asystent.

Florian Marciniak instruktor harcerski i wybitny działacz konspiracyjny w okresie II

Był drużynowym 21 Poznańskiej Drużyny Harcerskiej oraz pełnił funkcje kierownika wydziału Młodzieży w Komendzie Chorągwi Wielkopolskiej Harcerzy. Był jednym z najmłodszych harcmistrzów. Pracował w pogotowiu harcerzy w Poznaniu. W dniu 8 września 1939 roku przybył do Warszawy, gdzie mianowano go komendantem Pogotowia Harcerzy. W dniu 27 września został powołany na stanowisko Naczelnika Harcerzy. Był twórcą i organizatorem Szarych Szeregów. Był stanowczy na swoim stanowisku, że władze ZHP znajdują się w kraju. Od początku okupacji uważał, że wojna będzie trwała długo i dlatego należy nastawić się na działalność długofalową, dokładnie planować swoje zamierzenia oraz nie dopuszczać do pomyłek związanymi z improwizacją. Był zdecydowanym przeciwnikiem nadmiaru organizacyjnych, biurokracji oraz wprowadzenia do metody harcerskiej, pracy wojskowej. Potrafił dzielić mury między ludźmi oraz dobrze współpracował z osobami starszymi od siebie.

9. Piosenka Szare Szeregi:

<https://www.youtube.com/watch?v=Cyndx520Rtw>

¹⁴ Por. Eugeniusz Sikorski, Szkice z dziejów harcerstwa..., dz.cyt., s.90

10. Lata 1953-1989

W latach 1953 – 1989 harcerski system wychowawczy należał do zespołów oddziaływań i środków służących do realizacji celów wychowania społeczeństwa. Na nową metodykę pracy składały się: **Prawo Harcerskie, Prawo Zucha, oraz 7 głównych zadań drużynowego zuchów jako środki służące przybliżeniu celów i zadań harcerstwa; działania i oddziaływania przyjmujące postać różnorodnych form pracy. Harcerska działalność dzieci, młodzieży i dorosłych charakteryzowała się otwartością, optymizmem i radością życia, zaangażowaniem emocjonalnym, dzielnością samorealizacji przez stawianie sobie zadań, stałymi dążeniami perfekcyjnymi. O swoistości oddziaływań prowadzących do założonych zmian osobowości decyduje pozytywny i pośredni charakter wychowania, wywierania wpływu od wewnątrz, czynienia jednostki podmiotem świadomym celów i zadań oraz partnerski stosunek między harcerzem a instruktorem. Metoda harcerska była taka sama w różnych grupach wiekowych tj.: klasy 0-3 szkoły podstawowej, klasy 4-8 szkoły podstawowej oraz młodzież szkoły ponadpaństwowej**¹⁵.

W literaturze dotyczącej harcerskiego systemu wychowania w czasach PRL funkcjonuje pojęcie model oddziaływania wychowawczego w ZHP. **Na model oddziaływania wychowania składają się: cele wychowania, mechanizmy osobo twórcze, środki pozwalające na uruchamianie tych mechanizmów, czyli rozwiązania organizacyjne i techniki wychowania. W odniesieniu do ruchu harcerskiego dotyczy: modelu ideowopolitu, modelu szkolnictwa i modelu młodzieży**¹⁶. Za każdym razem chodzi jednak o uwypuklenie określonych racji współwyznacznicy osiągniętych efektów. Cały system obejmuje wszystkie elementy od celów zaczynając oraz powiązania między nimi. Cały model można określić do układu zachodzącego w specyficznych dla ruchu harcerskiego sytuacjach wychowania, ponieważ relacje jakie wydarzają się w bezpośrednim kontakt harcerskich dokonują zmiany osobowości członka organizacji¹⁷.

Harcerski system wychowania działał według systemu metodycznego ZHP oraz systemu pracy drużyn. Elementy metod w wychowaniu harcerskim w PRL.

- a) **System metodyczny jest to uporządkowany zbiór wzajemnie powiązanych elementów składających się na metodę harcerską. System pozwala na podkreślenie jedności składników metody harcerskiej, a także służy do osiągnięcia nie tylko celów wychowania**¹⁸.
- b) **system pracy drużyn- odnosi się do działań i oddziaływań podstawowych zespołów inspirowanych i wyłonionych dzięki zastosowaniu dwóch kryteriów szczególnych. Pierwsze z odnosi się do kryterium wieku. Wyróżnia się na podział: zuchy, harcerze i starszoharcerskie (harcerze starsi?). Funkcjonowaniem każdego z nich rządzą te same prawidłowości, na każdym poziomie przyjmuje się te same założenia. System pracy każdej z grup wiekowych opiera się na**

¹⁵ Ewa Grodecka, O metodzie i jej stosowaniu, Warszawa 1985

¹⁶ Irena Lepalczyk, Stowarzyszenie społeczne jako środowisko wychowawcze, Warszawa 1978

¹⁷ Por. Olgierd Fietkiewicz, Leksykon Harcerstwa, wyd. MAW, Warszawa 1988, str. 130, dz. cyt.

¹⁸ Por. Olgierd Fietkiewicz, Leksykon Harcerstwa, wyd. MAW, Warszawa 1988, str. 132, dz. cyt.

takich samych elementach opracowywanych w ten sam sposób, że np. stopnie harcerskie są kontynuacją gwiazdek zuchowych. Dzięki temu system pracy jest oparty na możliwościach rozwojowych młodzieży. Pomędzy tymi systemami istnieje współzależność, poszczególne elementy każdego systemu mają swoje odpowiedniki w systemach pozostałych. W grupach wiekowych jest kontynuacja jego odpowiednika z młodszej grupy. Dzięki takiemu zabiegowi każda jednostka poddana oddziaływaniom zbliża się do ideału wychowania¹⁹. Drugie kryterium odnosi się do funkcjonowania danej grupy wiekowej w konkretnych warunkach np. w szkole lub środowisku zamieszkania, otrzymuje się jednostkowy system pracy. Było to ważne, ponieważ działalności harcerska dążyła do uwzględnia warunki psychospołeczne²⁰.

Harcerski system wychowania w czasach komunistycznych opierał się na określonych systemach i programach. Były one dostosowane do obecnych czasów i nawiązywały do struktury wojskowej więc mogą się wydawać dość niezrozumiałe. Tabele ukazują prawo harcerskie z czasów PRL, pozwalają zapoznać się propozycjami z różnego okresu zjazdów harcerskich.²¹

Tabela 1. Prawo Harcerskie w latach 1945-1957r.

Lp.	Prawo Harcerskie (1945 r.)	Prawo Harcerskie (1947 r.)
	Harcerz służy Polsce Demokratycznej i spełnia dla niej sumiennie swoje obowiązki	Harcerz służy Polsce i dla Niej sumiennie spełnia swoje obowiązki
	Harcerz miłuje wolność i sprawiedliwość, broni prawa do nich każdego człowieka	Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy
	Harcerz czci pracę, szanuje ludzi pracy i uczy się od nich	Harcerz jest pożyteczny, pracą buduje lepszy świat
	Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać	Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza
	Harcerz mówi prawdę i dotrzymuje słowa	Harcerz postępuje po rycersku, miłuje wolność i sprawiedliwość
	Harcerz jest karny, opanowany i pogodny	Harcerz jest przyjacielem przyrody i stara się ją poznać
	Harcerz jest odważny	Harcerz kocha i szanuje swój dom rodzinny
	Harcerz jest uczynny i ofiarny	Harcerz jest karny, opanowany, pogodny

¹⁹ Por.Olgierd Fietkiewicz, Leksykon Harcerstwa, wyd. MAW, Warszawa 1988, str. 133, dz. cyt.

²⁰ Por.Olgierd Fietkiewicz, Leksykon Harcerstwa, wyd. MAW, Warszawa 1988, str. 135, dz. cyt.

²¹ Por.Olgierd Fietkiewicz, Leksykon Harcerstwa, wyd. MAW, Warszawa 1988, str. 140, dz. cyt.

	Harcerz jest oszczędny i gospodarny	Harcerz jest gospodarny, oszczędny i ofiarny
	Harcerz jest szlachetny w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu, nie pije alkoholu	Harcerz jest czysty myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu, nie pije alkoholu

Lp.	Prawo Harcerskie (1956 OH ZMP)	Prawo Harcerskie 1957
	Harcerz jest dzielny i sprawiedliwy, śmiało pokonuje trudności	Harcerz służy Polsce i dla niej spełnia sumiennie swpje obowiązki
	Harcerz jest dobrym kolegą i wiernym towarzyszem	Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy
	Harcerz jest karny jak żołnierz	Harcerz jest sprawiedliwy, w każdym szanuje człowieka i staje w obronnie krzywdzonych
	Harcerz sumiennie spełnia swoje obowiązki w szkole i w domu	Harcerz jest przyjacielem tych, co zmieniają świat na lepsze, a za brata uważa każdego innego harcerza
	Harcerz chce umieć więcej niż umie	Harcerz chętnie pomaga rodzicom, dba o dom rodzinny, szanuje starszych
	Harcerz mówi prawdę i dotrzymuje słowa	Harcerz jest pożyteczny i gospodarny, dba o dobro społeczne
	Harcerz chroni przyrodę, poznaje jej tajemnice	Harcerz jest pracowity i wytrwały, w życiu stawia sobie wielkie cele
	Harcerz szanuje pracę, strzeże wspólnej własności	Harcerz jest karny i odważny, z uśmiechem pokonuje trudności
	Harcerz jest uczynny, pomaga słabszym, broni krzywdzonych	Harcerz jest przyjacielem przyrody, poznaje jej piękno i tajemnice
	Harcerz szanuje starszych, rodziców i nauczycieli	Harcerz jest szlachetny w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu, nie pije alkoholu
	Harcerz jest przyjacielem wszystkich ludzi, którzy walczą o sprawiedliwość	
	Harcerz pragnie zostać dobrym zetempowcem	

Źródło: Olgierd Fietkiewicz, Leksykon Harcerstwa, wyd. MAW, Warszawa 1988, str. 140

11. 1989 r.-Obecnie

Harcerski system wychowania uwarunkowany jest ogólnym systemem wychowania dzieci i młodzieży w Polsce. Ruch harcerski działa poprzez zasady i ich jedność, cele wychowania, treści, program metod wychowawczych i osobisty przykład instruktora. Za podstawę teorii i metodyki uważa się: **ideał wychowawczy zawarty w Statucie, Prawo Harcerza i Zucha, Obietnice Zucha oraz Przyrzeczenie Harcerskie, zasady wychowawcze harcerstwa oraz aktualny harcerski system wychowawczy**. Do najważniejszych zadań teorii i metody harcerskiej należą między innymi: **porozumienie głównych celów wychowania w ruchu harcerskim, definiowanie kierunków do realizowania jak odpowiedniego procesu wychowania w zastępach, gromadach, drużynach, szczepach; wskazówki dla instruktorów jak powinien prowadzić drużyny harcerskie, rady przy tworzeniu pracy zastępu, gromady, drużyny i szczepu²². Metoda harcerska została stworzona przez instruktorów harcerskich. Jej głównym źródłem jest idea, która jest fundamentem dla programu, którego autorem jest sama organizacja harcerska. Obydwa te czynniki tworzą ze sobą jednolitą całość. Harcerstwo ma zadanie opracować odpowiednie warunki do działania instruktorów i drużynowych. W rzeczywistości, gdy metody są zastosowane przez instruktorów w sposób prawidłowy, gdy są przystosowane do odpowiedniej grupy wiekowej, a przy tym dają dobrowolność w działaniu- pozwalają dobrze funkcjonować drużynie harcerskiej. Dlatego też realizując cele, harcerski system wychowawczy czerpie metody z pedagogiki harcerskiej. Metoda ta charakteryzuje się : **pozytywnością, indywidualnością, wzajemnością oddziaływań, dobrowolnością i świadomością celów, pośredniością, naturalnością²³**. U podstaw systemu leżą harcerskie zasady wychowawcze, na które składają się:**

- Służba, czyli czynna, pozytywna postawa wobec świata i drugiego człowieka,
- Braterstwo, czyli przyjacielska i serdeczna postawa wobec innych,
- Praca nad sobą, czyli nieustanne kształtowanie i doskonalenie własnej osobowości.

Metoda harcerska to sposób działania będący systemem wspierania samorozwoju zuchów, harcerzy, harcerzy starszych, wędrowników i instruktorów przez :

- Przyrzeczenie i Prawo,
- uczenie w działaniu,
- pracę w małych grupach,
- program stale doskonalony i pobudzający do rozwoju.

O programie wychowawczym Harcerstwa dają nam pojęcie następujące tablice. **Głównym celem jest ukształtowanie człowieka szlachetnego, dobrego i szczęśliwego i przez to obdarować tym szczęściem również inne osoby.**

²² Aleksander Kamiński, Nauczanie i Wychowanie metoda harcerską, wyd. Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej, Warszawa 2001, s. 34, dz.cyt.

²³ Józef Sowa, Zdzisław Niedzielski, Metoda pracy harcerskiej w zarysie, wyd. Fosze, Warszawa 2003, str.27, dz.cyt.

Tabela 2. Analiza programu wychowania obywatelskiego skautów (ulożona przez gen. R. Baden-Powella)

Charakter i inteligencja. Właściwości do nabycia.	Zdrowie i tężyzna cielesna. Właściwości do nabycia	Sprawność ręczna. Właściwości do nabycia	Służba bliźnim i społeczeństwu. Właściwości do nabycia.
Intelektualne Obserwacyjność Umiejętność wnioskowania	Środki Harce, życie leśne gry zbiorowe kierowanie zastępem rada drużyny prawo skautowe badanie przyrody	Zamiłowanie do robienia zbiorów. Zręczność techniczna. Wynalazczość	Bezinteresowność obowiązkowość obywatelska patriotyzm służba krajowa służba samarytańska
Obywatelskie Lojalność Dyscyplina Autorytet Odpowiedzialność Poszanowanie praw bliźniego Prawdziwość	Ćwiczenia odpowiedzialność osobista co do higieny, wstrzemięźliwość, umiarkowanie	Ćwiczenia Próby techniczne, nagrody za więcej niż 50 prac własnych rąk	Ćwiczenia Podanie ręki w potrzebie pierwsza pomoc rannym ratowanie tonących drużyny strażacki, ratownicze pomoc w szpitalach
Moralne honor rycerskość wiara we własne siły odwaga umiejętność używania własności dar wyrażania się przez sztukę			

Źródło: Antoni Bogdański, Podstawy Harcerstwa, wyd. Dobra Prasa, Płock 1928, str. 12-14

Współczesna praca ruchu harcerskiego znacznie różni się od tej z początków istnienia harcerstwa. Chociaż nowe władze harcerskie podkreślają ciągłość harcerstwa, nie można zaprzeczyć, że nowe harcerstwo różni się od dawnego. Po upadku komunizmu w Polsce (1989 r.) organizacja harcerska **przeszła wiele zmian, z pomocą, których ruch miał dostosować się do nowej rzeczywistości.**

Organizacja harcerska związana jest z ogólnym system wychowania dzieci i młodzieży w Polsce. Harcerstwo realizuje go poprzez zasady, cele wychowania, zasady i program metod wychowania²⁴. **Podstawę teorii i metodyki wychowania harcerskiego tworzą: ideał wychowawczy, sformułowany w Statucie, Prawie Zuchowym i Harcerskim, Obietnicy Zuchowej i Przrzeczeniu Harcerskim, zasady wychowawcze harcerstwa oraz współczesny harcerski system wychowawczy²⁵. Do poszczególnych zadań teorii i metodyki harcerskiej należą: ustalenie celów wychowania w harcerstwie, określenie warunków procesów wychowania w zastępach, gromadach, drużynach, szczepach, wskazywanie na funkcjonowanie instruktora w poszczególnych środowiskach wychowawczych, kształtowanie działalności pionów harcerskich, porównywanie systemów wychowawczych różnych organizacji młodzieżowych²⁶.** Metodyka harcerska jest teorią wychowania oraz system wychowania w organizacjach młodzieżowych²⁷.

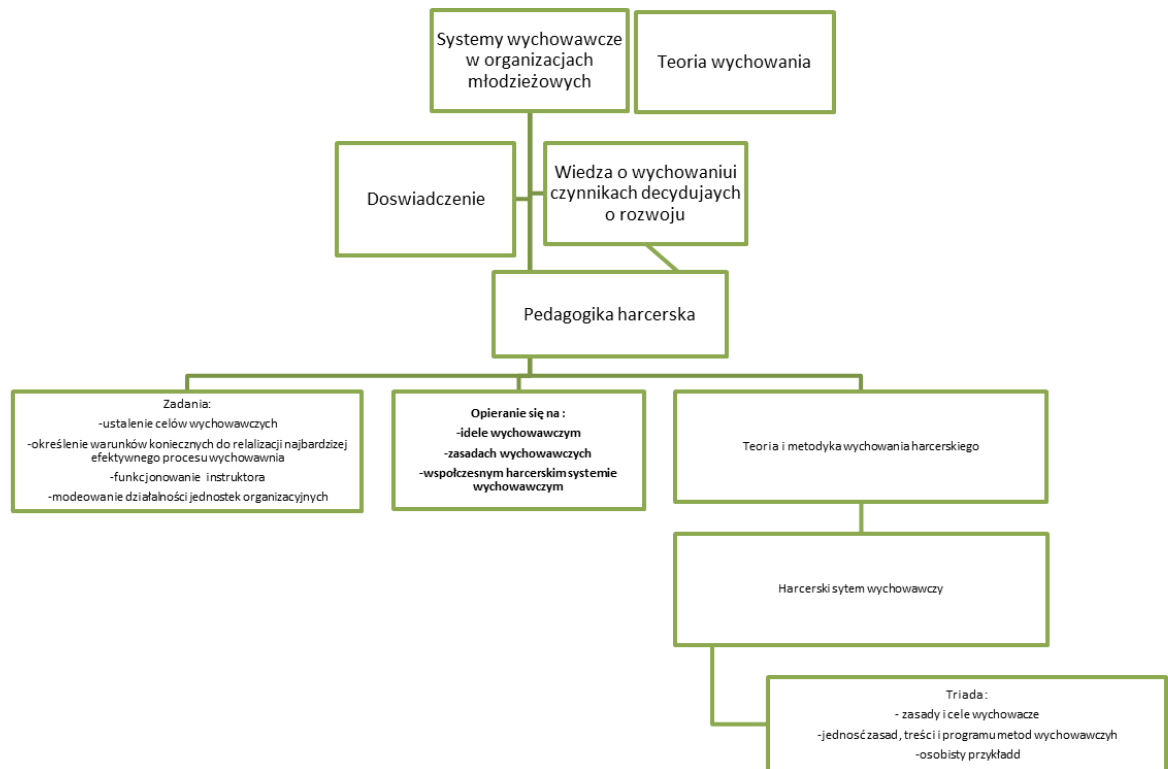
Harcerstwo wykorzystuje system wychowawczy, którego główną częścią jest system metodyczny. System ten łączy zestaw rozwiązań wykorzystywanych przez organizacje¹. Metoda harcerska jest szczegółowo powiązana z systemem organizacyjnym harcerstwa. W ruchu harcerskim należą dzieci i młodzież. Młodsze dzieci wieku od 6 lat są zuchami, w wieku 12-13 lat harcerzami młodszymi, dzieci wieku 14-15 lat to harcerze starsi, a powyżej 17-21 lat życia wędrownicy. Każdy z tych poziomów ma swoją metodykę harcerską.

²⁴ Krzysztof Bojko, Program harcerstwa polskiego- diagnoza sytuacji polskiej młodzieży, czas. Instruktor 2000-2001, nr.51-60

²⁵ Józef Sowa, Zdzisław Niedzielski, Metoda pracy harcerskiej w zarysie, wyd. Fosze, Warszawa 2003, str.27, dz.cyt.

²⁶ Józef Sowa, Zdzisław Niedzielski, Metoda pracy harcerskiej w zarysie, wyd. Fosze, Warszawa 2003, str.28, dz.cyt.

²⁷ Józef Sowa, Zdzisław Niedzielski, Metoda pracy harcerskiej w zarysie, wyd. Fosze, Warszawa 2003, str.29, dz.cyt.

Metoda harcerską można śmiało zaliczyć do najstarszej metody. Zarówno zuchy, jak i harcerze starsi jako grupa organizacyjna powstały późniejszym czasie .jak i harcerze starsi jako grupa organizacyjna powstały późniejszym czasie .

Po zmianie ustroju komunistycznego na demokratyczny w Polsce opracowania związane metodą harcerską ukazywały się tylko w czasopiśmie harcerskich. Posiadają one różne kierunki i charakter zaczynając w kolejność od typowo sprawozdawczego, streszczającego, a kończąc na takich, które próbują teoretyzować metodę harcerską na tle obecnych problemów harcerstwa i wszystkich harcerzy. Po tylu latach niewoli w polskich społeczeństwie musiała nastąpić zmiana podejścia do metody harcerskiej jako metody wychowawczej . Jako pierwszy prekursorem został ks. dr. hm. Krzysztof Bojko, który ukazał nowe sposoby pracy ze współczesną młodzieżą . Metoda wychowawcza młodzieży powinna być bliska potrzeb młodzieży oraz oczekiwań, na jakie wystawia ją społeczeństwo, w którym żyją. Książdz wnioskuje, że największą cechą, jaką posiadają młodzi ludzie to naturalna potrzeba bycia w społeczeństwie.

„Pragnienie przynależności u młodych ludzi jest tak wielkie, że często angażują się oni w różnego rodzaju subkultury a nawet sekty podporządkowując ich sobie wbrew ich pragnieniu wolności i niezależności, pokonując zarazem, że właśnie w tym gronie będą wolni niezależni.”

Główna rola systemu wychowawczego opiera się na wspieraniu podstawowej wspólnoty, czyli rodziny. Na ideę oparcia harcerskiego systemu wychowawczego na potrzebach ludzi wskazywał już twórca skautingu. Decyzja jaką wspólnotę wybierze człowiek, zależy głównie od środowiska

rodzinnego. Organizacja harcerska powinna być otwarta dla dzieci z różnych patologicznych rodzin a nie tylko zamknięta na zamożne i elitarne grupy. Według harcmistrza nowa metoda harcerska powinna czerpać z wartościach chrześcijańskich. Celem każdej wspólnoty jest droga, która prowadzi do Boga. Wiara chrześcijańska była obecna od początku harcerstwa i ukazuje się w Prawie Harcerskim i Przrzeczeniu Harcerskim. Nowa metoda harcerska powinna opierać się na poszukiwaniu dobra. Trzema głównymi celami są: określenie wartości i postaw ruchu harcerskiego. Najwyższą wartością jest wiara w Boga. Przedstawiona nowa metoda harcerska, kładzie bardzo duży akcent na wiarę chrześcijańską, ale także na rozwiązywanie problemów współczesnej młodzieży, takich jak depresja wśród młodych ludzi oraz izolacja społeczna. Organizacja harcerska ma odkrywać na nowo wartość bycia we wspólnocie uczyć zauważać siebie i innych .

Według innego autora harcmistrza Pawła Ambroziewicza, który podaje celną definicję metody harcerskiej:

„Ruch harcerski w Polsce- w odróżnieniu od innych ruchów, występujących w światowym skautingu- miał na początku i ma stale-stosownie do występujących potrzeb- swoje własne cele. Tym celom służy oryginalna, swoista i właściwa dla tego ruchu metoda, w która zasadzie- stale utrzymuje swoją tożsamość. Po to, aby była atrakcyjna dla różnych pokoleń harcerskich, podlega bieżącej, stale kontrolowanej adaptacji. Ciągłe też metoda zapisywana jest w nowy sposób- nie zmieniając swej istoty, lecz przyjmując takie sformułowania, które stają się bardziej zrozumiałe i bardziej użyteczne dla kolejnych pokoleń, zwłaszcza młodych instruktorów .”

Nowatorską próbą całościowego opisanie i analizy metody harcerskiej współczesnych warunkach polskich jest publikacja autorstwa dwóch instruktorów Józefa Sowy i Zdzisława Niedzielskiego, książki pod tytułem „ Metody pracy harcerskiej w zarysie” . Celem publikacji jest poszerzenie wiedzy z zakresu pracy harcerskiej instruktorów, drużynowych i funkcyjnych oraz przedstawienie ogólnej wiedzy harcerskiej studentom, pedagogom.

Według Sowy i Niedzielskiego specyfika metody harcerskiej polega na:

- stymulowaniu do działania przez wyzwalanie motywów do osiągnięcia sukcesu (dominacja nagród nad karami)-co wynika z dobrowolności członkostwa i oparcia procesu wychowania na stwarzaniu dziecku możliwości zaspokajania istotnych potrzeb
- naturalności sytuacji wychowawczych
- organizowaniu i wykorzystywaniu bezpośrednich doświadczeń społecznych, czemu służą między innymi zwiady, akcje społeczne, prace pożyteczne, alerty, kampanie
- szerokim wykorzystaniu oddziaływaniu przy pomocy wzorów osobowych (bohater drużyny, instruktor)
- powszechnym stosowaniu wpływu przez pełnione funkcje i role (stałe i doraźne)
- organizowaniu wychowania pośredniego przez grupę odniesienia, jaką staje się dla dziecka zastęp, gromada czy drużyna(zespół wychowawczy o dużym nasyceniu cechami grupy rówieśniczej) .

Współczesny harcerski system wychowania opiera się na metodzie harcerskiej. Metoda harcerska to pewien zespół oddziaływań, reakcji i środków służących do wykonania stojących przed harcerstwem celów wychowawczych, środowiskowych, społecznych, ukształtowany w toku rozwoju ruchu harcerskiego, systematycznie poprawiany, celowo stosowany przez jej społeczność²⁸. Metodyka oparta jest przede wszystkim na dobrej znajomości metod i form pracy harcerskiej. Niektóre środowiska instruktorskie pojęcie metodyki stosują zamiennie z terminami „harcerski system metodyczny” i „harcerski system wychowawczy”²⁹.

Według autorów Sowa i Niedzielski metoda harcerska to wszechstronny zakres metody harcerskiej skłania raczej do powiedzenia o metodach bądź o metodyce ZHP. Jeśli będziemy się kierowali myślą pierwszego, zrozumiemy ją, jako **usprawnienie nieco określanego całości właściwych dla Związku oddziaływań, budowanie stosunku wychowawczego zgodnie z wypracowanymi w ZHP założeniami**³⁰. **W organizacji harcerskiej system wychowawczy nie posiada szczegółowych i systematycznych form pracy. Jest to zbiór otwarty, który może zawsze ulec zmianie przez nowe propozycje. Formy pracy nie mogą być sztywne, muszą być dostosowane do środowiska którym chcemy osiągnąć cel wychowawczy**³¹.

Według wybitnego instruktora Aleksandra Kamińskiego metoda harcerska to „metody same przez się to martwe schematy. Dopiero w duszy człowieka, który jakąś metodą zainteresował, zrozumiał ją, ogarnął żarem swego serca i ożywił wyobraźnią, dopiero w duszy ludzkiej powstaje cud ożywienia się martwej konstrukcji, metoda staje się wówczas czynnikiem twórczym, zdolnym wywołać oddźwięk w innych sercach i umysłach. Oddźwięk tym bardziej bardziej płodny, im zdolniejszy jest człowiek, który ja stosuje”³².

Współczesne metody harcerskie kładą nacisk na: potrzeby i zainteresowania wychowanków, system zastępowy, samowychowanie i pośredniość, oddziaływanie czyli wychowanie przez działanie³³. Elementy metody harcerskiej:

- a) system zastępowy – sprawuje poważną rolę wychowawczą przede wszystkim ucząc współdziałania, osiągania kompromisów w grupie, którą zazwyczaj tworzy mała liczna grupa. Pozwala na indywidualny rozwój i osobnicze spojrzenie na harcerki lub harcerza. Jego celem jest przygotowanie jednostki do pełnienia ról społecznych.

²⁸ Por. Olgiert Fietkiewicz, Leksykon Harcerstwa, wyd. MAW, Warszawa 1988, str. 59, dz. cyt

²⁹ Por. Józef Sowa, Zdzisław Niedzielski, Metoda pracy harcerskiej w zarysie, wyd. Fosza, Rzeszów 2003, str. 59, dz.cyt.

³⁰ Por. Olgiert Fietkiewicz, Leksykon Harcerstwa, wyd. MAW, Warszawa 1988, str. 93, dz. cyt

³¹ Por. Józef Sowa, Zdzisław Niedzielski, Metoda pracy harcerskiej w zarysie, wyd. Fosza, Rzeszów 2003, str. 59, dz.cyt

³² Por. Aleksander Kamiński, Nauczanie i wychowanie metodą harcerską, wyd. ZHP, Warszawa 1948, str. 11, dz.cyt.

³³ Por. Józef Sowa, Zdzisław Niedzielski, Metoda pracy harcerskiej w zarysie, wyd. Fosza, Rzeszów 2003, str. 59, dz.cyt

- b) indywidualne- spojrzenie na wychowanka umożliwia dostrzeżenie nowych umiejętności oraz problemów u dziecka. Dzięki temu zabiegowi, dziecko ma szansę na indywidualny rozwój pod czujnym okiem drużynowego. Pełni on rolę opiekuna –doradcy dziecka, nie dyktuje ale pokazuje inne perspektywy. W tej metodzie, indywidualność jest rozumiana jako miano cechy oraz zespoły elementów fizycznych i psychicznych jednostki, które warunkują jego oryginalność, odrębność i niepowtarzalność³⁴.
- c) wychowanie przez działanie- czyli wpływ pośredni, efektywną metodą oddziaływania- na początku przez zabawę, a następnie przez grę harcerz stopniowo wdraża się do zadań, jakie nastanie mu pełnić w dorosłym życia. Nauka przez działanie jest efektywniejszą metodą niż suche przeżywanie wiadomości.
- d) samowychowanie- jednostka posiada świadomy wybór, jakim jest przynależność do organizacji harcerskiej. Wstępując w szeregi organizacji, przyszły harcerz powinno mieć wiedzę, odnoście dyscypliny jaka panuje w harcerstwie. Organizacja daje możliwości do samodzielnego wytyczania sobie kierunków i celi poprzez realizacje stopni i sprawności³⁵.

13. Piosenka Zlot Gdańsk 2018:

<https://www.youtube.com/watch?v=fWgNq3Qhjm8>

14. Wspólne wnioski- menti.com

- Dobrze prowadzone zbiórki harcerskie nt. Prawa Harcerskiego stanowią filar skautingu.
- Rola instruktorów, zbiórek i innych harcerskich aktywności stanowi ważny element wychowania harcerskiego.
- Misja wychowawcza ZHP, która w głównej mierze polega na wychowaniu w duchu patriotycznym i zgodnym Prawem Harcerskim.
- Najważniejsze wartości wynoszone przez harcerzy z harcerstwa to pracowitość radość patriotyzm dobroć i wiedza.
- Współczesny ruch harcerski od strony teoretycznej, czyli założeń, jest środowiskiem wychowawczym, ponieważ działa w sposób celowy i zgodnie z założonymi ideami. Biorąc pod uwagę realizację tego postulatu, działanie to jednak nie jest doskonałe, co wynika z tego, że ruch harcerski jest w trakcie ciągłych przemian i nieustającego dostosowywania się do zmian społecznych.
- Aby harcerstwo dobrze funkcjonowało, jego władze i instruktorzy muszą dbać o prawidłowy rozwój relacji w trzech aspektach. Istotne są: po pierwsze relacje ze społeczeństwem, po drugie z młodzieżą, a po trzecie relacje panujące wewnątrz organizacji. Przy czym pod pojęciem relacji są tu szeroko rozumiane potrzeby, wymogi, zależności-wszystko, co powoduje, że taki układ może funkcjonować bezbłędnie.

³⁴ Por. Darek Lalak, Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej, wyd. Żak 1999, str. 29, dz.cyt.

³⁵ Por. Darek Lalak, Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej, wyd. Żak 1999, str. 29, dz.cyt.

- W obrębie wartości proponowanych przez ruch harcerski zachodziły pewne zmiany, jednak zawsze odwoływały się one do tych samych postaw. Zmieniał się nacisk na poszczególne wartości, a także ich interpretacja, co wynikało z przeobrażeń społecznych, historycznych i kulturowych. Jednak zmiany te były na tyle niewielkie, że patrząc całościowo na historię ruchu harcerskiego, można powiedzieć, iż kieruje się on tymi samymi wartościami od swego zarania.
 - Harcerstwo nadal powinno wychowywać, jednak wydaje się, że swoją ofertę powinno kierować do określonych grup młodych ludzi. Młodzież jest teraz bardzo zróżnicowana i nie wszystkim odpowiada taki system wartości i taki sposób działania, jaki oferuje harcerstwo.
-